

แนวทางการควบคุมการขายน้ำดื่มใกระเทียม

สถานการณ์การขายน้ำดื่มใกระเทียมในปัจจุบัน

ภายหลังจากที่พืชกระเทียมถูกยกเลิกจากการเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท ๕ ตั้งแต่วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๔ ปรากฏทั่วไปว่ามีการจำหน่ายพืชกระเทียมทั้งในลักษณะใบและน้ำดื่มกันอย่างแพร่หลายในที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ผลที่ตามมา คือ เกิดการบริโภคพืชกระเทียมกันเพิ่มมากขึ้น ทั้งใช้ในวิธีชาวบ้าน ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการประกอบอาชีพการงานในบางกลุ่มอาชีพ เช่น เกษตรกร แรงงานในภาคเกษตร รับจ้างทั่วไป ก่อสร้าง/แบกหาม และขับซึ่รถสาธารณะ แต่ก็พบว่าไม่น้อยที่นำมาใช้โดยไม่มีเจตนา ใช้เพื่อความบันเทิง และใช้ในทางที่ผิดด้วยการนำไปผสมยาควบคุม ยาอันตราย วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และยาเสพติดให้โทษ นำไปสู่ปัญหาอื่นตามมา เช่น เกิดมั่วสุมของเด็กและเยาวชนในการใช้สารเสพติด จนเป็นที่วิตกและกังวลในหมู่ผู้ปกครองและประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง โดยที่ยังไม่มีมาตรการในการดูแลอย่างเพียงพอ

สำนักงาน ป.ป.ส. ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานตาม พระราชบัญญัติ พืชกระเทียม พ.ศ. ๒๕๖๕ จึงได้จัดทำแนวทางการกำกับดูแลการขายและบริโภคน้ำดื่มใกระเทียม ดังนี้

๑. น้ำดื่มใกระเทียม จำแนกได้ ๒ แบบ คือ

๑.๑ ไม่ผสมกับวัตถุอื่น

๑.๒ ผสมกับวัตถุอื่น เช่น

- ผสมน้ำหวานหรือน้ำอัดลม
- ผสมยาแก้ไอ หรือยาแก้แพ้ หรือยาแก้ปวด
- ผสมยาเสพติดให้โทษ หรือวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

๒. รูปแบบการขาย ส่วนใหญ่เป็นการซื้อขายทางตรง และมีบางส่วนซื้อขายผ่านช่องทางออนไลน์

๓. สถานที่ขาย มี ๒ ลักษณะ คือ

๓.๑ ไม่มีสถานที่นั่งดื่ม เช่น ตั้งโต๊ะขายริมทางสัญจร/ริมทางหลวง จอดรถเปิดท้าย ที่ส่วนบุคคล หน้าร้านของของชำ ในตลาด ที่สาธารณะ หรือสี่แยก

๓.๒ มีสถานที่นั่งดื่ม เช่น ห้องอาหาร หรือสถานบันเทิง

ทั้งนี้ พบว่าในหลายพื้นที่มีการขายใกล้เคียงสถานศึกษา ศาสนสถาน สถานที่ราชการ หรือสถานพยาบาล

แนวทางการดำเนินการ

เพื่อให้มีการกำกับดูแลมิให้ประชาชนบริโภคใกระเทียมมากเกินไปจนเกิดอันตราย และเพื่อคุ้มครองสุขภาพของเด็ก เยาวชน และบุคคลกลุ่มเสี่ยงอื่นจากการบริโภคใกระเทียม จึงกำหนดแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ ๑ สามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบ

๑. การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง “การขายน้ำดื่มใกระเทียม”

๑.๑ น้ำดื่มใกระเทียมไม่ผสมกับวัตถุอื่น

น้ำดื่มใกระเทียมเพื่อขาย เป็นความผิดกฎหมาย ภายใต้พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ข้อหา “ผลิต” หรือ “ขาย” โดยไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา ๖(๘) ประกอบกับประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๔๓๐) พ.ศ. ๒๕๖๔ ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒ เรื่อง แก้ไข

เพิ่มเติมประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๔๒๔) พ.ศ. ๒๕๖๔ ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒ เรื่อง กำหนดอาหารที่ห้ามผลิต นำเข้า หรือจำหน่าย ซึ่งกำหนดให้ “พืชกระท่อมทั้งต้น (Whole plant) และสารสกัด (Extracts) เป็นอาหารที่ห้ามผลิต นำเข้า หรือจำหน่าย ยกเว้นได้ผ่านการประเมินความปลอดภัยของอาหาร และส่งมอบผลากให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาตรวจอนุมัติก่อนนำไปใช้ ตามเงื่อนไขของประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยอาหารใหม่ (Novel food) หรือที่ผลิตเพื่อการส่งออกเท่านั้น ผู้ฝ่าฝืนมีโทษจำคุก ๖ เดือน - ๒ ปี และปรับ ๕,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท

๑.๒ น้ำต้มใบกระท่อมผสมกับวัตถุดิบอื่น เช่น

- ผสมน้ำหวานหรือน้ำอัดลม

เป็นความผิดพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ข้อหา “ผลิต” หรือ “ขาย” โดยไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา ๖(๘) ประกอบกับประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๔๓๐) พ.ศ. ๒๕๖๔ ผู้ฝ่าฝืนมีโทษจำคุก ๖ เดือน - ๒ ปี และปรับ ๕,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท

- ผสมยาแก้ไอ หรือยาแก้แพ้ หรือยาแก้ปวด

เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ ข้อหา “ผลิต” หรือ “ขาย” ยาโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา ๑๒ ผู้ฝ่าฝืนมีโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี และปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท

- ผสมยาเสพติดให้โทษ หรือวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ข้อหา “จำหน่าย หรือมิไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดให้โทษหรือวัตถุออกฤทธิ์ ที่นำมาผสม

ระยะที่ ๒ การใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ออกอนุบัญญัติตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๕

จากหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งให้เหตุผลในการมีกฎหมายฉบับนี้ว่า โดยที่การยกเลิกพืชกระท่อมจากยาเสพติดให้โทษในประเภท ๕ ประชาชนจึงสามารถครอบครองบริโภคและใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อมได้ ประกอบกับเป็นพืชที่มีมูลค่าในทางเศรษฐกิจ จึงสมควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาพืชกระท่อมให้เป็นพืชที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกำหนดมาตรการกำกับดูแลเฉพาะการนำเข้าหรือการส่งออกให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประชาชนมากที่สุด และโดยที่การบริโภคใบกระท่อมมากเกินไปสมควรอาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค สมควรกำหนดมาตรการกำกับดูแลการขาย การโฆษณา และการบริโภคใบกระท่อมเพื่อคุ้มครองสุขภาพของบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี สตรีมีครรภ์ สตรีให้นมบุตร และบุคคลกลุ่มเสี่ยงอื่นจากการบริโภคใบกระท่อม

ดังนั้น เพื่อการกำกับดูแลการขาย การโฆษณา และการบริโภคน้ำต้มใบกระท่อม เพื่อคุ้มครองสุขภาพของเยาวชน การบริโภคและใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อมให้เข้มงวดมากขึ้น ให้สำนักงาน ป.ป.ส. เร่งรัดพิจารณาและเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขร่วมกันออกประกาศกำหนดมาตรการควบคุมการโดยห้ามขายในบางสถานที่เพิ่มเติมตามมาตรา ๒๕(๕) เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด สถานที่ราชการ สถานพยาบาล ทางหลวง สถานบริการ รวมถึงสถานที่ใกล้เคียงสถานที่ที่ห้ามขายดังกล่าวด้วย เป็นต้น

ระยะที่ ๓ การประเมินผลการบังคับใช้ การศึกษาวิจัย การพัฒนาและการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๕

พระราชบัญญัติพืชกระท่อม มาตรา ๙ ให้สำนักงาน ป.ป.ส. มีหน้าที่ประสานงาน สนับสนุนประชาชนในการเพาะ ปลูก หรือแปรรูปพืชกระท่อมเพื่อใช้ตามวิถีชุมชนและพัฒนาเป็นพืชเศรษฐกิจ ส่งเสริม

และสนับสนุนการศึกษาวิจัย ให้ความรู้และจัดทำเอกสาร คำแนะนำ คู่มือ หรือเอกสารวิชาการในด้านการใช้ ประโยชน์และโทษจากพืชกระท่อม เพื่อเผยแพร่แก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและคุ้มครอง การบริโภคของประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องและเหมาะสม

การศึกษาเกี่ยวกับผลต่อระบบประสาทของสาร mitragynine ในพืชกระท่อมในต่างประเทศ^๑ พบว่าสาร mitragynine acetate ขนาด ๕๐ มิลลิกรัม ทำให้คลื่นไส้และอาเจียน (Grewal ๑๙๓๒b, Jansen and Prast ๑๙๘๘) และการทดลองในชั้นพรีคลินิกในมนุษย์ ผลการทดลองพบอาการไม่พึงประสงค์ (side effects) หลายอย่าง (Jansen and Prast ๑๙๘๘) จึงไม่มีการศึกษาต่อ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าการทดลองใน ชั้นพรีคลินิกดังกล่าวให้ผลการวิจัยที่แตกต่างจากรายงานการใช้ใบกระท่อมในกลุ่มชายวัยกลางคน ๓๐ คน ที่ ทำงานหนัก และกินใบกระท่อมสดเป็นเวลานานกว่า ๕ ปี โดยรูปแบบใช้ คือ เคี้ยวและกินผงใบกระท่อมร่วมกับ ดิเกสลิ (เพื่อลดอาการท้องผูก) การเคี้ยวใบปริมาณน้อย (๒-๓ ใบต่อครั้ง) ความถี่ ๓-๑๐ ครั้งต่อวัน ทำให้กระตุ้น การทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยจะเกิดขึ้นภายใน ๕-๑๐ นาที อาการไม่พึงประสงค์ที่พบ ได้แก่ ปากแห้ง ท้องผูก ผิวคล้ำ เบื่ออาหาร และน้ำหนักลด (Suwanlert ๑๙๗๕) การศึกษาทั้ง ๒ ชั้นนี้ อาจสรุปได้ว่า คนไทยที่ใช้ใบกระท่อมเป็นประจำจะมีความสามารถทน (tolerate) ต่อสารเคมีในกระท่อมได้ดีกว่า

ดังนั้น เพื่อให้การกำหนดมาตรการควบคุม และกำกับดูแลการใช้ประโยชน์และการบริโภค พืชกระท่อมที่ครอบคลุมอย่างรอบคอบและรอบด้าน ให้สำนักงาน ป.ป.ส. ดำเนินการเพื่อการศึกษาวิจัยและ ประเมินผล ทั้งผลดี ผลเสีย และผลกระทบของพืชกระท่อม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การใช้ตามวิถี ชุมชน และ การคุ้มครองสุขภาพของประชาชน และนำความรู้จากผลการศึกษาวิจัยไปปูการปรับปรุงและพัฒนา พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๕ เพื่อการพัฒนาให้เป็นพืชที่มีมูลค่าในทางเศรษฐกิจ และปกป้อง คุ้มครองสุขภาพของบุคคล ป้องกันและควบคุมการใช้ที่ไม่เหมาะสมหรือการใช้ในทางที่ผิดให้ได้อย่างเหมาะสม ต่อไป

¹ รศ.ดร. จุไรทิพย์ หวังสินทวีกุล “พืชกระท่อม (Kratom)” ออนไลน์

รายละเอียดกิจกรรมและช่วงเวลาในการดำเนินการ

ระยะที่ ๑ สามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องปรับปรุงหรือแก้ไขระเบียบ กฎหมาย

ลำดับ	กิจกรรม	ห้วงดำเนินการ
๑.	จัดประชุมหารือบูรณาการใช้กฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมการขายน้ำดื่มใบกระท่อม ประกอบด้วย พ.ร.บ. ผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. ๒๕๖๒ พ.ร.บ. อาหาร พ.ศ. ๒๕๖๒ พ.ร.บ. ยา พ.ศ. ๒๕๖๐ พ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ พ.ร.บ. ทางหลวง พ.ศ. ๒๕๓๕ และ พ.ร.บ. อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	วันพุธที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๖ ณ สำนักงาน ป.ป.ส. (ดำเนินการแล้ว)
๒.	จัดทำแนวทางปฏิบัติในการควบคุมการจำหน่ายน้ำดื่มใบกระท่อมให้กับหน่วยบังคับใช้กฎหมาย	มกราคม ๒๕๖๗
๓.	กำหนดให้สายด่วน ๑๓๘๖ สำนักงาน ป.ป.ส. เป็นช่องทางมารับเรื่องข้อร้องเรียนของประชาชนในการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับพืชกระท่อมและน้ำดื่มใบกระท่อม	มกราคม ๒๕๖๗
๔.	ประสานหน่วยงานวิชาการจัดทำโพลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนถึงผลกระทบของ พ.ร.บ. พืชกระท่อม ตามหมวด ๕ “การคุ้มครองบุคคลซึ่งอาจได้รับอันตรายจากการบริโภคใบกระท่อมและการป้องกันการใช้ใบกระท่อมในทางที่ผิด”	กุมภาพันธ์ - มีนาคม ๒๕๖๗
๕.	ดำเนินการสร้างการรับรู้ กับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ๑) เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส. ในฐานะหน่วยงานกำกับดูแล พ.ร.บ. พืชกระท่อม พ.ศ.๒๕๖๕ โดยให้เข้าใจ พ.ร.บ. และ บทบาทหน้าที่ภายในและภารกิจของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๒) หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ประกอบด้วย ตำรวจ ฝ่ายปกครอง สสจ. ฯลฯ เพื่อให้ถึงทางการบังคับใช้กฎหมายแบบบูรณาการเพื่อควบคุมการขายและสถานที่ขาย ๓) ผู้ขายน้ำดื่มใบกระท่อม เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจ รวมถึงเพื่อให้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ๔) ผู้บริโภค เด็ก เยาวชน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ ประโยชน์ และอันตรายจากการบริโภคที่มากเกินไปจนเกิดผล หรือ การบริโภคในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ ๕) ประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความเข้าใจหลักการ เหตุผล และเจตนารมณ์ ของ พ.ร.บ. พืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๕	กุมภาพันธ์ - มิถุนายน ๒๕๖๗

ระยะที่ ๒ การใช้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ออก
 อนุบัญญัติตามพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๔

ลำดับ	กิจกรรม	ห้วงดำเนินการ
๑.	ใช้อำนาจของ รมว.ยธ และ รมว.สธ. ตาม ม.๒๕ (๕) แห่ง พ.ร.บ. พืชกระท่อม กำหนดสถานที่ วิธีการขาย ประกอบด้วย ๑) ห้ามขายใน วัด โบสถ์ มัสยิด สถานที่ราชการ สถานพยาบาล ทางหลวง หรือสถานบริการ เป็นต้น ๒) ห้ามขายใกล้สถานที่ต้องห้ามตาม พ.ร.บ. พืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๔ รวมถึง วัด โบสถ์ มัสยิด สถานที่ราชการ สถานพยาบาล ทางหลวง หรือสถานบริการ เป็นต้น	กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๖๗
๒.	สำนักงาน ป.ป.ส. เสนอ รมว.ยธ. ประสานงานเพื่อปรับปรุง แก้ไขกฎหมายอื่นที่จะช่วยเสริมประสิทธิภาพการบังคับใช้การควบคุมการจำหน่ายน้ำต้มใบกระท่อม คือ กฎกระทรวง ออกตามความใน พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

ระยะที่ ๓ การประเมินผลการบังคับใช้ การศึกษาวิจัย การพัฒนาและการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ
 พืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๕

ลำดับ	กิจกรรม	ห้วงดำเนินการ
๑.	สำนักงาน ป.ป.ส. ประสานหน่วยงานวิชาการดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมถึงผลกระทบการขายน้ำต้มกระท่อมทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพของประชาชน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘
๒.	ประเมินการบังคับใช้ พ.ร.บ. พืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๕ หลังจากการบังคับใช้ ๒ ปี	ปีงบประมาณ ๒๕๖๗
๓.	สำนักงาน ป.ป.ส. ดำเนินการพิจารณาปรับแก้ พ.ร.บ. พืชกระท่อม พ.ศ. ๒๕๖๕ ในประเด็นต่าง ๆ จากผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยข้างต้น	ปีงบประมาณ ๒๕๖๘

จัดทำโดย สำนักงาน ป.ป.ส.
 มกราคม ๒๕๖๗